

התפתחות שפה תקינה

Introduction of Language Development

ד"ר מנאר חדאד חנא • סמסטר ב', תשפ"ו • יום ה', 15:16 - 17:45 • 0723-2028

תיאור הקורס

הקורס עוסק בהתפתחות וברכישת שפה תקינה מן הלידה ועד גיל בית הספר. במהלך הקורס יוצגו מושגי יסוד בתחום, ונעמוד על ההבדלים בין שפה, תקשורת ודיבור. נלמד על רכיבי השפה המרכזיים – פונולוגיה, מורפולוגיה, תחביר, סמנטיקה ופרגמטיקה – ונעסוק בשלבי ההתפתחות השפתית ובמאפייניהם.

בנוסף, נדון במנגנונים ובאסטרטגיות העומדים בבסיס תהליך הרכישה, ונבחן את הקשר בין ההתפתחות השפתית לבין ההתפתחות הסנסורית-מוטורית, הקוגניטיבית, החברתית והרגשית של הילד. כמו כן יוצגו תאוריות מרכזיות המסבירות את תהליך רכישת השפה, תוך התייחסות לממצאים מחקריים עדכניים.

פרטי קשר

שעות קבלה : בתיאום מראש בלבד. 📅

manarhad@gmail.com ✉

תיבת דואר : בניין שרת, קומה 4, תא מס' 63 📬

נושאים

1. מה בין תקשורת, שפה ודיבור, מהם מאפייני השפה האנושית וממדיה.
2. הרכיבים של השפה : סמנטיקה, פונולוגיה, מורפולוגיה, תחביר ופרגמטיקה.
3. שלבי ההתפתחות של השפה : קדם מילי, חד מילי, דקדוקי מוקדם ודקדוקי מאוחר.
4. דו לשוניות לעומת רכישת שפה זרה
5. תאוריות וגישות המסבירות את תהליך רכישת השפה אצל ילדים : הגישה הנטיביסטית, הגישה ההתנהגותית, הגישה החברתית-תקשורתית, גישת מערכות מתפתחות וקונקשיוניזם והמודל הקוגניטיבי.
6. הקשר בין התפתחות שפה תקינה לבין ההתפתחות הסנסורית-מוטורית, הקוגניטיבית, החברתית והרגשית של הילד.

דרכי הוראה

הרצאות פרונטליות, מצגות, דיונים כיתתיים, צפייה וניתוח קטעי וידאו והקלטות, ניתוח דוגמאות שפה, וכן פעילויות אינטראקטיביות מבוססות למידה פעילה.

דרישות הקורס והערכתו :

- ✓ נוכחות סדירה והשתתפות בפעילויות הלמידה במהלך השיעורים.
- ✓ מטלה איסינכרונית – 10% מהציון הסופי.
- ✓ מבחן מסכם – 90% מהציון הסופי.

פירוט הנושאים וקריאת חובה לפי נושאים :

מאמרי חובה	הנושא	
מתוך רוס, א., סגל, מ. וצור ב. (2012) (עורכות). והילד אומר, תל-אביב : הוצאת מופ"ת : פרק 1 : סגל, מ. (2012). מבוא : מהי שפה?	מה בין תקשורת, שפה ודיבור, מהם מאפייני השפה האנושית וממדיה?	1. שבוע 1
ראו קריאת רשות בעברית (בהמשך)	הרכיבים של השפה : סמנטיקה, פונולוגיה , מורפולוגיה, תחביר ופרגמטיקה	2. שבוע 2, 3, 4
דרומי, א. ורינגוולד-פרימרמן, ד. (1996). תוכנית התערבות שפה לילדים לקויי-שמיעה : השלב הקדם-מילי. הוצאת רמות. שני סעיפים : פרק 4 סעיף 4.2 : התפתחות שפה בשלב הקדם-מילי. עמ' 96-105. פרק 3 סעיף 3.5 : מהן מחוות? עמ' 80-89	לפני היות המילה : השלב הקדם-מילי בהתפתחות שפה התפתחות התקשורת מגיל הלידה עד הופעת המילים הראשונות : ראשית התפתחות היכולת הפרגמטית והופעת כוונות תקשורת -הפרטואר ההבעתי של התינוק ודרכי התפתחותו -המעבר בין השלב הקדם מילי לשלב החד-מילי - מהי מילה בשפת הילד	3. שבוע 5, 6
דרומי, א' (1997). "היא לא מדברת היא אומרת רק מילים" : התפתחות הלקסיקון בשלב החד-מילי. אצל י. שימרון, (עורך), מחקרים בפסיכולוגיה של הלשון בישראל. אוניברסיטת חיפה. (לחפש כספר וגם כמאמר סרוק)	השלב החד-מילי בהתפתחות שפה -ראשיתה של תקשורת סימבולית -אפיונים כמותיים ברכישת הלקסיקון -התפתחות המשמעות ומושג האילוצים ברכישת הלקסיקון	4. שבוע 7, 8
Seroussi, B. (2016). Lexical development in Hebrew: from first words to a literate lexicon. Un R, A. Berman (Ed.), Acquisition and development of Hebrew: From infancy to adolescence. John Benjamins Publishing.		
מתוך רוס, א., סגל, מ. וצור ב. (2012) (עורכות). והילד אומר, תל-אביב : הוצאת מופ"ת :	השלב הדקדוקי המוקדם :	5. שבוע 9, 10

מאמרי חובה	הנושא	
פרק 6: צור, ב' וסגל, מ. (2012). הדקדוק המאוחר: התפתחות השפה בגיל הגן. ברמן, ר. (1997). עיון ומחקר ברכישת העברית כשפת אם: ראשית רכישת התחביר וצורות השיח, בתוך שימרון י., מחקרים בפסיכולוגיה של הלשון בישראל, הוצאת מאגנס, 57-122.	-אפיוני הצירופים הראשונים ויחסים סמנטיים ופרגמטיים בהבעות של ילדים -צמיחתם של כללים דקדוקיים בשלב הדקדוקי המוקדם	
דורית, ר' (2002). לשון ואוריינות במעבר מן הגן לבית הספר. בתוך פ, קליין וד, גבעון (עורכות). שפה, למידה ואוריינות בגיל הרך. הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב	השלב הדקדוקי המאוחר והתפתחויות מאוחרות	6. שבוע 11, 10
סגל, מ' (2008). מה הסיפור? על התפתחות היכולת הנרטיבית, (עמ' 88-53), תל אביב: מכון מופ"ת	התפתחות השיח התפתחות היכולת לדווח על מאורעות ולספר סיפור	7. שבוע 12
ערמון-לוטם, ש. (2011). להיות ילד דו-לשוני: מיתוסים בראי המחקר. הד האולפן, 102, 68-61	דו לשוניות	8. רשות
מתוך רוס, א., סגל, מ. וצור ב. (2012) (עורכות). והילד אומר, תל-אביב: הוצאת מופ"ת: פרק 2: רוס, א. (2012). מודלים המסבירים את רכישת השפה אצל ילדים. Putnam, L.R (1994). An interview with Noam Chomsky. The Reading Teacher, 48, 4; Research Library Core pg.328 Newport, E. (2006). Critical periods in Language development. In L. Nadel (Ed.), Encyclopedia of Cognitive Science, 737-740. Wiley online library. Retrieved Sept. 9, 2012 from http://www.bcs.rochester.edu/people/newport/Newport-ECS-A0506.PDF	סוגיות בתחום שפה וחשיבה: גלגולן של תיאוריות מתיאוריות מוקדמות ועד לבושן העדכני בתיאוריות חדשניות: הגישה הנטיביסטית, הגישה ההתנהגותית, הגישה החברתית-תקשורתית, גישת מערכות מתפתחות וקונקשיוניזם והמודל הקוגניטיבי.	9. אסנכרוני

מאמרי רשות

Caregiver input & early vocabulary / SES

קלט מטפל מוקדם ואוצר מילים / מעמד סוציו-אקונומי

- Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26(1), 55–88. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2005.11.001>

- Hoff, E. (2009). *Language development* (4th ed.). Wadsworth/Cengage Learning.
- Hoff-Ginsberg, E. (1997). *Language development* (1st ed.). Brooks/Cole Publishing Company.
- Rowe, M. L., & Snow, C. E. (2019). Analyzing input quality along three dimensions: Interactive, linguistic, and conceptual. *Journal of Child Language*, 47(1), 5–21. <https://doi.org/10.1017/S0305000919000655>

Early speech perception, pre-linguistic communication

תפיסת דיבור מוקדמת, תקשורת טרום-מילולית

- Kuhl, P. K. (2004). Early language acquisition: Cracking the speech code. *Nature Reviews Neuroscience*, 5(11), 831–843. <https://doi.org/10.1038/nrn1533>
- Laufer, A. (1981). *Phonetics and phonology, introduction to the theory of language* (Units 4-5, pp. 3-38). [הוצאה אקדמית]

Lexical development & grammar

התפתחות לקסיקון ודקדוק

- Fenson, L., Marchman, V. A., Thal, D., Dale, P. S., Reznick, J. S., & Bates, E. (2007). *MacArthur-Bates Communicative Development Inventories: User's guide and technical manual* (2nd ed.). Paul H. Brookes Publishing Co.
- Tomasello, M. (2000). Do young children have adult syntactic competence? *Cognition*, 74(3), 209–253. [https://doi.org/10.1016/S0010-0277\(99\)00061-5](https://doi.org/10.1016/S0010-0277(99)00061-5)

Narrative / discourse

נרטיב / דיבור

- Berman, R. A. (2007). Developing discourse stance in different text types and languages. *Journal of Pragmatics*, 39(6), 1091–1118. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.07.001>

Bilingualism

דו-לשוניות

- Byers-Heinlein, K., & Lew-Williams, C. (2013). Bilingualism in the early years: What the science says. *Learning Landscapes*, 7(1), 95–112. <https://doi.org/10.36510/learnland.v7i1.632>
- De Houwer, A. (2009). *Bilingual first language acquisition*. Multilingual Matters.
- Khamis-Dakwar, R., Froud, K., & Gordon, P. (2012). Acquiring diglossia: Mutual influences of formal and colloquial Arabic on children's grammaticality judgments. *Journal of Child Language*, 39(1), 61–89. <https://doi.org/10.1017/S0305000911000060>

Theories & mechanisms of acquisition

תיאוריות ומנגנוני למידה

- Ambridge, B., & Lieven, E. V. M. (2011). *Child language acquisition: Contrasting theoretical approaches*. Cambridge University Press.
- Grodzinski, Y. (1993). *Psychology and language*. Van Leer Institute; United Kibbutz.
- Karmiloff-Smith, A. (1992). *Beyond modularity: A developmental perspective on cognitive science*. MIT Press. (Chapter 2: The child as a linguist, pp. 31–62)
- Saffran, J. R., Aslin, R. N., & Newport, E. L. (1996). Statistical learning by 8-month-old infants. *Science*, 274(5294), 1926–1928. <https://doi.org/10.1126/science.274.5294.1926>

Typical vs. atypical / educational link

טיפוסי מול א-טיפוסי / קשר חינוכי

- Bishop, D. V. M. (2014). Ten questions about terminology for children with unexplained language problems. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 381–415. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12101>

שיהיה מעניין לכולנו!